

EĞİTİM FAKÜLTESİNE YENİ BAŞLAYAN ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİ ALGILAYIŞLARI VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN TUTUMLARI

PERCEPTION OF TEACHING CAREER BY EDUCATION FACULTY FRESHMEN AND THEIR
ATTITUDES TOWARDS IT

Yrd. Doç. Dr. Mehmet MURAT
Gaziantep Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Psikolojik Danışma ve
Rehberlik Anabilim Dalı

Okt. Ali ÜNİŞEN
Adıyaman Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
İlköğretim Bölümü

Sedat KANADLI
Gaziantep Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Programları ve Öğretim, Dr.
Öğrencisi

ÖZ

Bu çalışma eğitim fakültesine yeni başlamış öğretmen aday adaylarının öğretmenlik mesleğine hangi perspektiften baktığını ve mesleğe ilişkin tutumlarını ortaya koymaya çalışan nitel bir araştırmadır. Katılımcıların mesleği algılayışları ve mesleğe ilişkin tutumları geleceğin öğretmen prototipini çıkarmaya yardım edecektir. Araştırmaya, Adıyaman Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümünden kasıtlı örnekleme 7 kız, 9 erkek katılımcı seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmayla katılımcıların öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri ortaya konulmuş ve sorun oluşturan noktalar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik, Meslek Seçimi, Yönlendirme

ABSTRACT

The present paper, which was carried out in qualitative method, aims at determining perception of teaching career by newly enrolled freshmen of education faculty and their attitudes towards the career. Their perception and attitudes will profile the teachers of the future to certain extend. 16 participants, 7 female and 9 male, were chosen via purposive sampling. A semi-structured interview form, made up of open-ended questions, was used as data collection instrument. Freshmen's perceptions of teaching career, factors directing them to choosing the career, their expectations were reported and the problems in the process were discussed.

Key Words: Teaching Career, Choosing Career, Career Orientation

1. GİRİŞ

Yirminci yüzyılın ortalarına kadar öğrenci görüşleri eğitimde yeterince dikkate alınmamıştır. Bu konu, 1970'li yıllardan başlayarak özellikle üniversitelerde eğitim veren öğretim elemanlarının geliştirilmesinde kullanılmak üzere önemli bir araştırma alanı olmuştur (Arnon & Reichel, 2007). Öğrenciye rağmen öğrenci için atılacak adımlar gizli veya açık hiçbir kuramın ilkeleri arasında yer almamaktadır. Çağdaş öğrenme kuramlarının tümü öğrenciyi merkeze almakta, öğrenciyi sürecin her aşamasında söz sahibi kılarken sorumluluk da vermektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 5. maddesi bireyin istek ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçlarını göre yetiştirilmesini ve 6.maddesi, fertlerin, eğitimleri süresince, ilgi ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilmesini hükme bağlar (Milli Eğitim Temel Kanunu Madde: 5, Madde: 6). Kanun eğitim hizmetini alan bireyin istek, kabiliyet, ilgi ve yeteneklerinin belirleyici olduğunu özellikle belirtmektedir. Eğitimi alan bireyin belirleyici rolü sadece toplumun ihtiyaç duyduğu alanlardan biri olması şartıyla sınırlandırılmıştır. Çağdaş toplumun ihtiyaçlarındaki çeşitlilik göz önüne alındığında bireyin istediği eğitimi almasının önünde bir engel olmadığı görülür.

Öğretmenliğin biri mesleki ve diğeri insani iki temel boyutu vardır. Mesleki boyutu oluşturan bilgi ve donanım eğitim sürecinde öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Mesleğe atanmada ise bu bilgi ve donanım ölçülebilir tek maddi kriter olmaktadır. Mesleği yapmaya talip olan öğretmen adaylarının, mesleğin gerektirdiği insani boyutu oluşturan özellikleri taşıyıp taşımadıklarını ölçmek zor olduğu gibi, bunların istihdamda göz önünde tutulması da mümkün görünmemektedir. Ancak ideal bir öğretmen prototipi ortaya konulduğunda (Arnon & Reichel, 2007) ölçülemeyen ve dolayısıyla istihdamda anlam ifade etmeyen sosyal beceri ve değerlerin mesleki donanım kadar önemli olduğu açıktır.

Öğretmenliğin mesleki bilgi donanımını oluşturan alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür boyutunu dört yıllık fakülte eğitiminde alınan zorunlu ve seçmeli 64 adet farklı ders, 44 saati uygulama ve 134 teorik olmak üzere 178 saat tutan 156 kredilik bir dersle almak mümkündür (YOK, 2007;208). Öğrenciler bu sürede alan bilgisini almakta, meslek bilgisiyle bu bilgiyi şekillendirmekte ve stajlarla uygulama imkânı bulmaktadır. Bu uygulamalar öncesi öğrenmelerin kalitesi öğrencinin akademik başarısını, dolayısıyla kalitesini tayin etmektedir. Fakülteden mezuniyette kriter alınan ve ölçülebilen tek somut veri olan bu mesleki donanım boyutu, öğretmen adayının atanmasında temel olan sınavlarda da aynı önemle sorgulanmaktadır (KPSS, METK 43,45).

Öğretmenlik eğitiminin, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini algılayışlarını değiştirmedini, öğrencilerin kendi eğitim tecrübelerinden bir öğretmen prototipi çıkardıklarını gösteren çalışmalar vardır. Bu algılama şekli, öğretmen adayının eğitim sırasında öğrenmesinden, eğitim materyalini değerlendirmesine kadar sürecin bütün alanlarında etkili olmaktadır (Fajet Vd,

2005). Adayın mezuniyet ve istihdam sonrası kendilerini mesleğe yönlendiren veya zorlayan şartların ortadan kalkmasının beraberinde neleri getireceği çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Maree Vd, 2009; Williams & Forgasz, 2009). Öğretmenlik eğitimine aday bireylerin fakülteye kim olarak alındıklarını bilmek, fakülteden istenen kalifiye eleman olarak çıkmalarını ve bireyi mesleğe yönlendiren veya zorlayan şartların kalkması durumunda bile mesleği kalifiye eleman olarak devam ettirmesini temin edecek planlamanın yapılmasına ışık tutacaktır.

Türkiye’de her bireyi niteliklerine uygun mesleğe yönlendirme ve istihdam etme şartları henüz yeterince gelişmediğinden, öğretmenlik mesleğine uygun niteliklere sahip bireylerin eğitim fakültelerine yönlendirilip eğitilmesi şimdilik mümkün görülmemektedir. Anadolu Öğretmen Liselerinin bu rollerini yeterince yerine getiremedikleri görülmektedir. Ekiz’in (2006) araştırma sonuçlarına göre, Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu olup eğitim fakültesi, sınıf öğretmenliğini tercih edenlerin oranı %3.5’tir.

Eğitim fakültelerine yönelen öğrencilerin karakteristiğini ortaya koymaya yönelik yapılan araştırmalar çoğunlukla profil araştırması şeklinde; istatistiki sonuçlar elde etmeyi hedeflemiş çalışmalardır (Erkan ve ark., 2002; Saban, 2003, Saban ve ark., 2003). Bu alanda Türkiye’de çok az sayıdaki nitel çalışma mevcuttur (Anlıak & Beyazkurt, 2008; Semerci ve ark., 2009). Bu çalışmanın nitel karakteriyle, ilgili alana katkıda bulunması, literatürün zenginleşmesine yardım etmesi beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ilköğretim bölümü sınıf öğretmenliği programına yeni kayıt yapmış, öğretmenlik mesleğine hala yabancı olan sınıf öğretmeni adaylarının meslekle ilgili görüşlerinin ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için öğrencilerin, öğretmenlik mesleğine ilgi duyma sebepleri, mesleğin gereklerinin farkında olup olmadıkları, ideal bir meslekten beklentileri, öğretmenliğin herhangi bir meslekten farklı yönlerinin farkında olup olmadıklarının ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma kendileriyle mülakat yapılarak görüşlerine başvurulmuş 2009-2010 Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği programına kayıtlı 9’u erkek, 7 kız toplam 16 öğrencinin görüşleriyle sınırlıdır.

2. YÖNTEN

Araştırma, durumu olduğu gibi yansıtmayı hedefleyen nitel bir çalışmadır. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili henüz eğitim almamış öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini algılayışlarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmaya veri toplamak için uzman görüşlerinden de istifade

edilerek, beş soruluk yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Uygulama 2009-2010 öğretim yılının başlamasını takip eden üç hafta süresince yapılmıştır. Görüşülene, kendini açık ve istediği gibi ifade etme imkânı veren açık uçlu sorulardan oluşan standart görüşme sorularına ek olarak, gerekli olduğu yerlerde formda olmayan ancak konuşmacıyı konuya yönlendirmeyi amaçlayan sorularla görüşmeci müdahalesi olmuştur.

Katılımcılar

Araştırmaya, 2009-2010 Öğretim yılında Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemiyle, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği programına yerleştirilen 164 öğrenci içinden kasıtlı örnekleme yoluyla katılımcı seçildi. Araştırılan konuda anahtar bilgi kaynağına kavuşma hedeflendiğinden en uygun metot örneklemin kasıtlı olarak seçilmesidir (Sherman & Webb 2005:5). Hedef çalışma grubunun belirlenmesi için potansiyel katılımcıların cinsiyet, mezun olunan lise türü, üniversiteye giriş sınavına kaç defa katıldıkları ve hâlihazırda kayıtlı buldukları programı kaçınıcı sırada tercih ettiklerine ait dağılımı bulmaya yönelik anket uygulandı.

Anket sonucuna göre, programa 2009-2010 öğretim yılında kayıt yaptıran toplam 164 öğrenciden 92'si erkek (%56,1'i), 72'si (%43,9'u) kız öğrencilerden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Erkek	Kız	Toplam
Toplam	92	72	164
%	56,1	43,9	100

Öğrencilerin mezun oldukları lise türlerine bakıldığında (Tablo 2), en fazla öğrencinin 87 kişiyle (%53) normal liselerden ve onları 43 kişiyle (%26,2) Anadolu Lisesi mezunlarının ve 23 kişiyle (%14) yabancı dil ağırlıklı program izleyen liselerin (Süper Lise) izlediği görülmektedir. Diğer liselerin toplam içindeki payı 11 öğrenciyle %6,7 denk gelmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Mezun Oldukları Liselere Göre Dağılımı

Mezun Olunan Lise Türü	N	%
Resmi ve Gündüz Öğretim Yapan Lise	87	53,0
Anadolu Lisesi	43	26,2
Yabancı Dil Ağırlıklı Program İzleyen Lise/Özel Lise	23	14,0
Çok Programlı Lise	7	4,3
Yabancı Dille Öğretim Yapan Özel Lise	2	1,2
Çok Programlı Lise	1	0,6
Anadolu öğretmen lisesi	1	0,6
Toplam	164	100

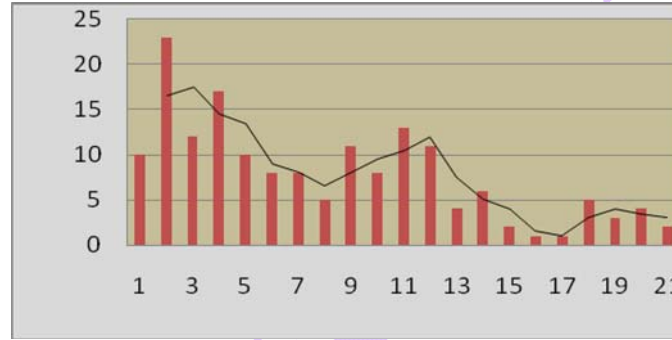
Öğrencilerin kayıtlı buldukları sınıf öğretmenliği programını tercih sıralarına bakıldığında, tercihlerin ilk beş sırada yoğunlaştığı görülmektedir (Grafik 1). 9-12.sırada ikinci bir yoğunluk görülmektedir. Bu ikinci yoğunluk alanı, ilk tercihleri sınıf öğretmenliği programı olmayan

öğrencilerin sınıf öğretmenliği programı tercih ettikleri sıralara denk gelmektedir. Programı 14.tercih ve sonrası seçenlerin sayısı ise toplam 28'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin kayıtlı buldukları programı tercih sırası

Tercih Sırası	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	23	Toplam
N	10	23	12	17	10	8	8	5	11	8	13	11	4	6	2	1	1	5	3	4	2	164
%	6,1	14	7,3	10	6,1	4,9	4,9	3	6,7	4,9	7,9	6,7	2,4	3,7	1,2	0,6	0,6	3	1,8	2,4	1,2	100

Tablo 3. ve Grafik 1. öğrencilerin tercihlerini bilinçli olarak yaptıklarını veya profesyonel yardım aldıklarını göstermektedir. Ayrıca, ilk on tercihteki toplam 125 kişi ile son on tercihteki toplam 28 kişi kıyaslandığında, öğrencilerin kayıtlı buldukları programa rağbetlerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 1. Tercih Dağılımı

Yukarıda, Grafik 1 ve tablolarla (Tablo 1,2,3,4) nicel özellikleri özetlenen evrenden, uzman görüşlerine göre evreni en iyi temsil edebilecek ve araştırmanın amacını gerçekleştirmeye hizmet edeceği varsayılan bir çalışma grubu çıkarılmıştır. Çalışma grubuna alınmak için öğrencilerde;

- Kayıtlı bulunduğu programın ilk beş tercih içinde yer alması,
- Programı sınava girdiği ilk veya ikinci yılda kazanmış olması ve
- Çalışma grubundaki kız-erkek oranıyla evrendeki oranın birbirine yakın olması ön şartları arandı.

Bu ön şartlarla yapılan çalışma grubu belirlemede Microsoft Office 2003 paket programının işlem tablosu (EXCEL) modülü kullanılarak süzme/filtreleme yapıldı. İşlem sonucu bu ön şartlara uyan 13 erkek (E), 22 kız (K) olmak üzere toplam 35 öğrenci olduğu belirlendi. Bu öğrencilerle birebir görüşülerek araştırmanın amacı anlatıldı ve belirtilen amaç için gönüllü olarak görüşmeye katılıp katılmayacağı soruldu. Kabul eden ilk 9 erkek ve 7 kız öğrenciyle, süreleri 40 dakika ile bir saat arasında değişen mülakat yapıldı. Seçilen grup provizyonel meslek, yaş, hedef, beklenti v.b.

özellikleriyle homojen bir yapı oluşturduğundan belirlenen sayı yeterli görülmüştür (Cohen, Manion & Morrison, 2007:105).

Etik

Katılımcılara araştırmanın amacı söylendi ve söylediklerinin araştırmada kullanılabilmesi için sözlü izinleri alındı. İstemedikleri sorulara cevap vermek zorunda olmadıkları söylendi. Katılımcılar sesin kaydedilmesi durumunda kendilerini rahat hissetmeyeceklerini ifade ettiklerinden, sesler kaydedilmeyip ifadeleri notlaştırıldı. Notlar metne dönüştürüldükten sonra katılımcılara tekrar okutuldu ve kendi ifadeleriyle metin arasında uyumsuzluk olmaması sağlandı. Katılımcılara, metne dökülen dışında hiçbir ifadelerinin araştırmada kullanılmayacağı ve araştırmada kullanılan dışında hiçbir bölümünün üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı ayrıca ifade edildi.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerini toplamak için sorular önceden araştırmacı tarafından hazırlanmış ve araştırmayla, katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan bir olguyla ilgili düşünceleri ortaya konulmaya çalışıldığından açık içerik analizinin en uygun metot olduğu görülmüştür (Ezzy 2002:82-85). Mülakatlar sırasında alınan notlar kelime işlemci programla düz metne çevrilmiş ve düzenlenmiştir. Düzenlenen metinler CAQDAS (Bilgisayar Destekli Nitel Bilgi Analiz Yazılımı) programlarından NVIVO 8'e aktarılmıştır. Verilerin analizinde aşağıdaki prosedür takip edildi (Marvasti, 2004:94); Yazılım yardımıyla anlamlı veri birimleri saptanmış ve program üzerinde kodlanıp taslak temalar ve taslak temalar arası ilişkiler belirlenmiştir. Temalar, araştırmaya veri toplamada kullanılan sorular altında düzenlenip, kodlara ve temalara göre veriler betimlenmiş ve görüşülen katılımcıların bizzat söylediklerinden alıntılara da yer verilerek yorumlanmıştır.

3. BULGULAR ve YORUMLAR

Öğretmenliğin Tanımı

Katılımcılar, “Öğretmen nedir veya kimdir?” sorusuna karşılık, öğretmenin okul ve toplumdaki fonksiyonlarından başlayıp, toplumun öğretmenden beklentilerine uzanan çeşitli fikirler ortaya koymuşlardır. Katılımcıların hemen hepsi öğretmenin “eğiten ve öğreten” kişi olduğunu belirtmiştir.

Öğretmen (Öncül, 2000:866);

a) resmi ya da özel bir eğitim kurumunda öğrencilerin öğrenme yaşantılarına kılavuzluk etmek ve yön vermek amacı ile görevlendirilmiş kişi ve

b) belli bir alandaki zengin ya da olağanüstü yaşantısı ya da eğitimi ya da bunların her ikisi yüzünden kendisini ile temasa gelen başka kişilerin büyüme ve gelişmesine hizmeti dokunabilen kişi şeklinde tanımlanır.

Katılımcıların çoğunluğu bu tanımlardan ilkinde yakın tanımlar yapmışlardır.

“E1, öğretmen eğiten ve öğreten kişi demektir.” diyerek öğretmenlik mesleğinin temel fonksiyonunu belirtmiştir.

“Öğretmen fakültede öğrendiklerini, mesleki ve normal hayatı boyunca kazandığı tecrübeleri, toplum normlarını öğrenciye aşıl原因, öğrenciyi topluma hazırlayan....” diyen E5, okulun, bireyin ve toplumun öğretmenden beklentilerini sıralamıştır. Bu tanımda okulun açık programının yanı sıra toplumun da gizli bir müfredatının varlığı, öğretmenin içinde yaşadığı toplumun normlarına uyduğu ve bunların yaşaması gerekliliğine inandığı belirtilmektedir. Bu tanımda ayrıca toplumsal değerlerin sürekliliğinin sağlanması görevi de öğretmene verilmektedir.

“Bence öğretmenlik kendini insanlara bir şeyler öğretmek için feda eden, maddiyattan çok manevi hazzı yüksek kutsal bir meslektir (K4)” şeklinde görüş belirten aynı katılımcı öğretmenliğin zor bir meslek olduğunu, fedakârlık gerektirdiğini, verdiği sorumlulukla maddi getirisinin orantısız olduğunu söylemiştir.

“Öğretmen, eğitimci olduğu için, yeni nesiller yetiştirdiği için konuşmasıyla, hayatıyla, davranışıyla topluma örnektir. Öğretmen, gelecek nesil yetiştirilirken kullanılan şablondur, çerçevedir. Bu rolünü unutmayan...” diyen K5, öğretmenliğin bir bölümünün sınıfta gerçekleştiğini, sınıf dışında da öğretmenliğin devam ettiğini ve ayrıca öğretmenin sadece sorumlu olduğu öğrencilerin değil; çevresindeki herkesin veya içinde bulunduğu toplumun da öğretmeni olduğunu belirtmektedir.

“Yeni doğan bir bebek düşünün. Annesine babasına ne kadar muhtaçtır. Annesinin kokusuna bakımına, ilgisine, şefkatine ihtiyacı vardır. Öğretmen bunu okulda tamamlayan kişidir bence. İkinci bir anne, babadır yani...” diyen K6 katılımcıya göre öğretmen ebeveyn kadar çocuk üzerinde söz hakkına sahip ve bir o kadar da sorumluluk yüklenmektedir.

“Öğretmenliği belki tanımlayamam. Nasıl tanımlasam bir şeyinin eksik kalacağını düşünüyorum. Ancak özelliklerinden, yaptığı veya yapması gerekenlerden yola çıkarak belki tanımlayabilirim. İnsan madde ve manadan oluşur. Kendini madden ve manen doyurmuş ve bunu öğrencilerine aşlamaya çalışan kişidir. Pek çok öğretmenle tanıştık. Bazıları öğrenciyi sadece dünyada kalacak gibi yetiştirmeyi düşünüyor. Aslında olması gereken, öğrencisini iki kanatla uçurmaya çalışmalı. İlköğretim öğretmeni budur. Diğer öğretmenlerden, branş öğretmenlerinden farklıdır yani. Branş öğretmeni her şeyi kendi branşından ibaret bilir. Tek kanatla uçurmaya çalışmayı böyle de anlayabilirsiniz.” diyen E3 de E5 gibi, öğretmenin görevinin sadece programda yazılı olanla sınırlı olmadığını, öğretmenin toplumu okuyup anladıktan sonra öğrencilerine de okutması gerektiği, toplumun maddi kültürünün yanı sıra mutlaka öğretilmesi gereken manevi bir

kültürünün de olduğunu söylemiştir. Bu açıklamada ayrıca, çocuğun hayata hazırlanması sırasında bilgi kadar ruhi donanımın da önemli olduğu belirtilmektedir. Çünkü uçmak ve iki kanat benzetmesi dengeden öte, bu olayın gerçekleşmesi için ‘olmazsa olmaz’ şarttır. Katılımcının bu eğitim tarzını öncelik ve özellikle sınıf öğretmenlerinin uygulaması gerektiğine inanması oldukça manidardır.

Görüldüğü gibi, katılımcılar öğretmeni okulda ve toplumdaki fonksiyonlarından hareketle tanımlamışlardır. Öğretmen tanımında kız ve erkek öğrenciler arasında tek belirgin fark, kızların öğretmeni daha yüksek frekansta bir aile ferdi olarak anmasıdır.

İyi öğretmen

“İyi öğretmen kimdir?” sorusuna bütün katılımcıların aynı fikirde olduğu noktaların başında “işini seven” ve “fedakâr” sıfatı vardır. Bu noktadan hareketle bütün katılımcıların öğretmenliği gönüllü yapılan ve aldığı enerjiyle verdiği maddi kazanç eşit olmayan bir meslek olarak gördükleri anlaşılmaktadır:

“...öncelikle bu işi sevmeli, dili düzgün konuşmalı, kendi fikir ve ideallerini çocuklara aşılammalı.” diyen E1 ilköğretim öğretmenlerinin çocuğu eğitmede ölçünün program ve ebeveyn beklentilerinin dışında olamayacağını; öğretmenin eğitimi anne babanın bıraktığı yerden devam ettiren ve programın canlanmış, sese ve görüntüye dönüşmüş şekli olması gerektiğini söylemektedir.

E2, *“Bana göre öğretmenlik mesleğini yapacak kişi öncelikle o işi sevmelidir. Sorumluluk bilincine sahip olması gerekir. Sabırlı olması gereklidir. O işi yaparken maddi menfaati geri plana atmalıdır. Öğrencilerle ve çevresiyle iyi ilişkiler kurmalıdır.”* diyerek öğretmende olması gereken özelliklerin en başına işini severek yapmayı koymuş, bunu sabır, fedakârlık ve içinde bulunduğu topluma yakın olmak takip etmiştir. Öğretmenin içinde bulunduğu toplum ve sorumlu olduğu öğrencilerle iyi iletişim sağlaması, öğrencisiyle öğrencisinin yetişkin aday olduğu toplumdaki hem istikrarı hem dinamizmi sağlaması açısından kaçınılmazdır.

“Öğretmen öğretmenlik yaptığı toplumu iyi bilmeli. Hatta öğrencileriyle aynı toplumdandır olmalı. Onları anlamak için onların dilinden konuşmak lazım.” diyen E3 de, E2 ile aynı görüşleri paylaşmaktadır. E3 “aynı dili konuşmak” ve “aynı toplumdandır olmak” deyimlerinden öğretmenin içinde bulunduğu, içinde çalıştığı toplumun kültürüyle kültürlenmesi, bulunduğu çevrenin bir bireyi gibi davranması gerektiğini söylemiştir.

“Öncelikle öğretmenin mesleki bilgisi olmalı. Sabırlı olmalı. Dersi zevkli hale getirebilecek yeteneği olmalıdır. Toplumda iyi bir yer edinmiş, topluma paralel olan bir yaşam tarzı olmalıdır.” diyen E5 de, öğretmenin içinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilecek şekilde davranmasının mesleki bilgisi, olması gereken diğer bireysel özellikleri kadar önemli olduğunu ifade etmiştir. Aynı konuda,

“...tecrübelerinden istifade etmeli, dersin zevkli halde işlenmesini sağlaması, sınıf kontrolünü her

zaman elinde tutması, sınıf istediği şekilde yönlendirebilme yeteneğine sahip olması, öte yandan büyüklerine saygıyla, küçüklerine sevgiyle yaklaşması gerek, toplumun örf ve adetlerine saygı duymalı. Toplum etkileyebilmeli, toplumun kabul edeceği bir karaktere sahip olmalıdır.” diyerek öğretmenin otorite olduğu kadar, duyguları olan ve bunları kullanmak zorunda olan bir kişi, bir toplum mimarı olduğu kadar şekillendirmeye çalıştığı toplumun da bir parçası olduğunu, dolayısıyla içinde bulunduğu toplumla barışık olması gerektiğini söylemiştir.

E7 de, öğretmenliğin ancak severek ve işini sevdirek yapılabileceğini belirttikten sonra; *“Öğrenciler öğretmenlerini örnek alırlar. Bundan dolayı öğretmenin davranışlarına çok dikkat etmelidir.”* derken yine öğretmen ile içinde bulunduğu toplumun barışık olması gerektiğini belirtmiştir. Zira öğretmene iyi veya kötü diyen içinde bulunduğu toplumdur.

K1, *“Yerine göre sabırlı, tahammüllü, hoşgörülü, güler yüzlü, sözünü dinleten, espritüel olmalı. Ama yerine göre. Sürekli olması gereken özellikleri disiplinli, düzenli, temiz, modern bir kişilik”* ifadesiyle iyi öğretmenin, karakteri ve değiştirebileceği fiziksel görünümü gibi özelliklerinin birleşimi olduğunu belirtmiştir.

K2 de K1 gibi iyi öğretmende mizah anlayışının mutlaka olması gerektiğini belirtmiştir.

“...sıkıcı olmamalı, her dersi eğlenceli hale getirmeli, her öğrenciyi fark edip onları dinlemeli, her öğrencinin önemli olduğunu onlara hissettirmeli.” diyerek tüm öğrencilere eşit yakınlıkta durması gerektiğinin de hayati önem taşıdığını söylemiştir.

“Ama en başta sabır. Özellikle okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinde mutlaka bulunması gereken özellik. Kendini öğrencilerden üstün görmemesi gerek. Öğrencilerle arasında mesafe olmayan, öğrenciler arasında da maddi ve manevi fark gözetmeyen...” derken sınıfın hem bir aile ortamı, hem olabildiğince demokratik bir ortam olması gerektiğini vurgulamıştır.

K3, “anlayış ve empati”nin öğretmenlik eğitimi almış herhangi bir bireyin iyi öğretmen olmasına oldukça büyük katkıda bulunacağını belirtmiştir.

K3, ayrıca, K1 gibi öğretmenin fiziksel özelliklerinin de önemli olduğunu belirtmiştir.

“Bir öğretmenin giydiği kıyafetin ‘aaa.... bir insan bu kadar mı uyumsuz giyer?’ dedirtmemesi gerek.” derken giyinme ölçüsü olarak gıpta ettirecek kadar güzel giyinmek değil de bir şekilde sıradanın üstünde, biraz örnek olacak şekilde giyinmesi gerektiğini belirtmiştir.

K4 öğretmenliğin disiplinler arası bir meslek olduğuna inandığını belirtmiştir. Öğretmenin sürekli kendini yenilemesi gerektiğini, her öğrenciyi evladı görmesi gerektiğini, sadece kendi alanında değil, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi gibi mesleğini destekleyici disiplinlerde de bilgi sahibi olması gerektiğini söylemiştir.

“.....kendini sürekli yenilemeli, bundan sonrası yok deyip kendini tekrarlamamalı, sürekli kendine yeni bir şeyler katmalıdır. Mesleğini sevmesi de gerekir tabi. Sabah okula gitmek için zar zor

uyanana, çocukları görünce gözünün içi gülmeyen suratsız bir öğretmen onlara ne verebilir ki?” diyerek gönüllülüğün iyi öğretmenliğin temelini oluşturduğunu eklemiştir.

K5 öğretmenin birden fazla maskesi olması gerektiğini savunarak;

“Ben işimi tam anlamıyla yerine getireceğim. Öğrencilerime öğretmen olmanın dışında yeri geldiğinde anne olarak yaklaşacağım, yeri gelecek bir arkadaş gibi samimi, yakın olacağım. Onlar da bana. Karşılıklı bir saygı sevgi.” ifadesiyle K2 gibi öğretmenin ailenin bir bireyi ve okulun da, bireylerinden birinin öğretmen olduğu büyük bir aile olduğunu vurgulamıştır.

Katılımcılardan çoğu öğretmenin içinde bulunduğu toplumla sürekli iletişim ve etkileşim halinde, toplumla barışık olması gerektiğini belirtirken, iki kişi iyi öğretmende bulunması gereken özelliklerden bahsederken açıkça “fikrini aşlamaya çalışmamalı” diyerek öğretmenliğin bir ideolojiye alet edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bunlardan E1 bundan toplumun genelinin kabul etmediği her türlü düşüncüyü kastederken, K3 “Ne olduğu önemli değil; bu feminizm bile olabilir!” diyerek öğretmenin fikir sahibi yapması gereken değil, bilgi edinmeye, öğrenmeye aracılık etmesi gereken kişi olduğunu söylemiştir.

Meslek Seçimi

Katılımcıları öğretmenlik mesleğine yönelten sebeplerin başında sırasıyla Öğrenci Seçme Sınavı, istihdam imkânı, çevre, mesleğin rahatlığı ve aile gelmektedir. Diğer sebepler arasında tatillerinin diğer mesleklere göre daha fazlalığı, mesleğe olan sevgi, maddi imkânlarının iyi olması, mesleğin manevi değeri, toplumdaki itibarı ve cinsiyet gelmektedir.

“Beni öğretmenlik mesleğini seçmeye yönelten şey, öğretmen alımının diğer mesleklere göre daha fazla olmasıdır” diyen E1 Türkiye’de en fazla istihdamın eğitim sektöründe olduğunu, dolayısıyla öğretmenlik diplomasını iş bulma sigortası olarak gördüğünü belirtmiştir.

“Beni öğretmenlik mesleğine yönlendiren sebeplerden bir tanesi ailem. İkincisi çevre, üçüncüsü Türkiye’deki ekonomik şartlar. Tabi bende bunlar etkili oldu ama ben istesem gelmeyebilirdim.” diyen E2 meslek seçiminin her şeye rağmen gencin kendisine bırakılmadığını, bırakılmadığını söylemiştir. Meslek seçimi kararının alınmasında pek çok etmenin rol aldığı ve genelde son kararda büyüklerin önemli rolü olduğunu söylemiştir.

E4, “...isteyerek gelmedim. Mesleğin avantajı çok olduğundan öğretmenliği seviyorum. Tatili çok mesela.” diyerek öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmediğini ancak kendi beklentilerini karşılayacağına inandığını söylemiştir.

“Öğretmenlikten daha iyi meslek yoktur ama daha kötü diyebileceğimiz bir meslek de yoktur. Her mesleğin kendine göre avantaj ve dezavantajları vardır. Bütün meslekler güzeldir. Ancak önümde hiçbir sınırlayıcı olmasa hâkim olmak isterdim. Ya da sağlık okumak isterdim” diyen E4, sınavdan aldığı puanla, tercih edebileceği en iyi bölümün hâlihazırda kayıt yaptığı bölüm olduğunu söylemiştir.

E9, mesleğin tatilinin bol olması, kolay olması ailesinde öğretmen bulunmasının kendini bu mesleğe yönlendirdiğini belirtmiştir.

Sınavın yönlendirmesiyle öğretmenlik mesleğini seçtiğini belirten E5, “ÖSS ve mesleğin daha rahat olması ve toplumda gördüğü itibar” ve K2, “*Dürüst olmak gerekirse en başta aldığım puan. 4-5 puan düşük olsaydı maliye, aynı şekilde 4-5 puan yüksek olsaydı uluslar arası ilişkiler yazardım.*” derken mesleğe yönelişte başka faktörlerin de etkili olduğunu belirtmektedirler.

K1 de, “*Aslında ben öğretmen olmayı istemiyordum. ÖSS’de aldığım puanla gidebileceğim en güzel bölüm sınıf öğretmenliğiydi. Dershane öğretmenlerimin de beni teşvik etmesiyle bu bölümü yazdım*” diyerek dershanedeki rehber öğretmenlerin, öğrencilerin sadece sınavda aldıkları puanlara bakarak birer tercih yapma robotu olduklarını, başvuran öğrencinin ne istediğini, neye kabiliyetinin olduğunu pek sorgulamadıklarını söylemiştir.

K3, “*Gerçekten söylüyorum. ÖSS puanım beni yönlendirdi. Düşük ya da yüksek olsaydı farklı meslekler de seçerdim*” derken gelecekteki mesleğinin şimdilik herhangi bir meslekten hiç farkı olmadığını, henüz mesleğiyle arasında ruhi ya da duygusal bir bağ oluşmadığını belirtmiştir.

K2, “*Kendimi bir öğretmen olarak düşündüğüm zaman içimi bir huzur kaplıyor. Belki bir sebep de budur. Şu an pek bir şeyin farkında değilim, ama öğretmenliği seveceğime inanıyorum... Bayanlar için doğru bir meslek.*” derken K4’ün cinsiyetin de meslek seçiminde belirleyici bir faktör olduğu fikrini paylaşmaktadır.

E6, bir an önce hayata atılmasının belirleyici faktör olduğunu, sınava hazırlanarak daha fazla zaman kaybetmeye maddi durumunun elvermediğini söyleyerek;

“*Şahsen ben maddiyattan dolayı seçtim. Aslında halkla ilişkiler okumak isterdim. Hiçbir meslek öğretmenlikten iyi olamaz doğru ama... Ancak maddi karşılık olmadan yapılacak bir meslek de düşünemiyorum*” demiştir.

“*Beni buraya yönlendiren maddi durumum, yoksa hiç düşünmüyordum*” diyen E7 de E6 ile aynı sebepten öğretmenliği seçtiğini belirtmiştir.

Ortaöğretimde yönlendirmenin meslek seçiminde etkin olduğu örneğini E8, “*Ben öğretmen lisesinden mezun olduğum için orada öğretmenliğin kıymetli bir meslek olduğu daha iyi anlaşılıyor*” diyerek vermiştir.

Öğretmenliği isteyerek seçen K4; “*Aslında bunu kendim de bilmiyorum. Sanki okumaya başladığımdan beri öğretmenliğe programlanmış gibiydim. Belki çevremde öğretmenlikten daha iyi bir mesleği olan kimse olmadığı için. Ayrıca bir bayanın yapabileceği –tabi rahatça- en güzel meslektir*” diyerek çevrenin ve örnek alınan bireylerin meslek seçimindeki belirleyici rolüne değinmiştir.

Örnek alınan bireyin meslek seçimindeki önemi;

“Beni öğretmenliğe yönlendiren şey ilkokul öğretmenim olmuştur. Hep öğretmenim gibi, idealist, öğrencilerini seven muhteşem bir öğretmen olmak istemişimdir” diyen K5’te daha belirgindir. K5, “Ayrıca insanlara bir şeyler öğretmek, onlara faydalı olmak ve sonunda karşılığını almak çok güzel. Bence öğretmenliğin tek dezavantajı maddiyat olabilir. Ama bu mesleğe gönül verenler için bence pek de önemli değil. İnsan nerde olsa bir ekmek bulur ama insanlara faydalı olunca, onların gözlerinin içinin güldüğünü görünce, buna paha biçilemez” diyerek öğretmenlik mesleğinin maddi olarak tatmin edici olmadığını bildiğini ancak vereceği mutluluğun bunu telafi edeceğine inandığını bilerek öğretmenliğe aday olduğunu ifade etmiştir.

Görüldüğü gibi katılımcılardan yalnızca iki tanesi (K4 ve K5) öğretmenliği bilerek, isteyerek seçtiğini, diğerlerin tümü doğrudan dış faktörlerin etkisiyle bu mesleğe talip olduklarını belirtmişlerdir.

İdeal meslek ve öğretmenlik

Katılımcılara, kendilerini hâlihazırda bu mesleğe yönlendiren başta ÖSS olmak üzere zorlayıcı sebepler ortadan kalksa hangi alanda eğitim almak isterlerdi ve bu varsayımsal şartlar altında da öğretmenliği tercih etmeleri için hangi ön şartların gerçekleşmesi gerektiği sorulduğunda toplumda itibarı yüksek, maddi geliri iyi mesleklerin seçileceği ifade edilmiştir. İdeal bir meslek sayılabilmesi için, öğretmenlik mesleğinde de, seçilen mesleklerdeki şartları karşılayacak iyileştirmelerin yapılması ve istihdam garantisi sağlanması gerektiği söylenmiştir. Katılımcılardan sadece iki kişi (K4 ve K5) var olan şartlar altında da yine öğretmenlik mesleğine yöneleceklerini söylemişlerdir. Ancak K4;

“Yine öğretmen olmak isterdim. Ama belki edebiyat öğretmeni... Keşke mümkün olsa, (bölüm derslerinin yanı sıra) edebiyat ve psikoloji dersleri de alabilsek... Maddi açıdan öğretmenlikten daha iyi meslekler vardır tabi. Öğretmenliğin bunlara kavuşturulması mümkün mü, inanmıyorum. Ancak öğretmenlerin ekstra imkanları olmalı. Ne bileyim bir arkeolog gezer dolaşır. Bir tarihçi gezer, tarihin yaşandığı yerlere gider, orayı teneffüs eder. Öğretmenin de buna benzer imkanları olmalı” diyerek maddi beklentiden ziyade, öğretmenlikte gördüğü monotonluğun önüne geçilmesi ve eğitim sırasında birden fazla dalda eğitim imkanı sunulması gerektiğini belirtmiştir.

“Bunlar değişmese bile, bu şartlar altında bile, ben, gelecekteki öğrencilerimi şimdiden seviyorum. Kim olduklarını bilmiyorum ama onlarla tanışmayı sabırsızlıkla bekliyorum” diyerek her şeye rağmen öğretmen olmaya razı ve hazır olduğu söylemiştir.

Aynı şekilde kendi isteğiyle öğretmenlik mesleğini seçen K5, “Bence öğretmenliğin tek dezavantajı maddiyat olabilir. Ama bu mesleğe gönül verenler için bence pek de önemli değil” demiş, öğrencilerin başarılarının mesleğin bu dezavantajını bastıracağına inandığını söylemiştir. Öte yandan öğretmenlere, mesleğin itibarını zedelemeyecek ikinci bir iş yapma imkanının resmen tanınmasının mesleği çekici hale getirebileceğine inandığını,

“Üniversite sınavı olmasaydı da öğretmen olurum. Ama öğretmenliğin yanı sıra reklamcılık, gazetecilik yapmak da isterdim. Mesela sabah okula gidip öğleden sonra bir dergide editörlük, yayın yönetmenliği yapmak çok güzel bir şey olurdu.” diyerek belirtmiştir.

E1, “Bence öğretmenlikten daha iyi meslek yoktur. İyi demekten ziyade, günümüz şartları daha çok maddiyatı düşünmeyi gerektiriyor” ifadesiyle, öğretmenliğin saygın bir meslek olduğunu kabul ettiğini ifade etmiş ancak;

“...bu şartlar altında tıp, eczacılık veya bir mühendislik okurdum” diyerek maddi getirisi daha iyi olan meslekleri seçeceğini belirtmiştir.

E2, “İdeal meslek, bence, yaptığından bıkmadan, kendine ve ailene bakacak kadar kazandıran meslektir. Bu şartlar altında kendime sorunca cevabım hukuk oluyor” diyerek pek çok katılımcı gibi toplumsal saygının en fazla olduğu bir mesleğe işaret ediyor.

E3 de, “Öğretmenlikten daha iyi meslek yoktur ama daha kötü diyebileceğimiz bir meslek de yoktur. Her mesleğin kendine göre avantaj ve dezavantajları vardır. Bütün meslekler güzeldir. Ancak önümde hiçbir sınırlayıcı, yönlendirici, zorlayıcı faktör olmasa hakim olmak isterdim. Ya da sağlık okumak isterdim” diyerek kazancı ve toplumsal saygınlığı yüksek mesleklere yöneleceklerini belirtmişlerdir.

Benzer şekilde E7, E8 maddi getirisinden dolayı tıp, E5, K1, K6 saygınlığından dolayı hukuk fakültelerinde okuyup doktor ve hukukçu olacaklarını söylerken, maddiyat ve sosyal saygınlığı bir yana koyup düşündüklerinde katılımcılar yukarıda belirttikleri meslekler dışında çok farklı mesleklere yönelme eğiliminde olduklarını söylemişlerdir. Bunlar; arkeoloji (E8, K1), halkla ilişkiler (E6), pilotluk (K3), ressamlık, heykeltıraşlık (E8), takı tasarımcılığı (K6), köyde çiftçilik (E9), kendi patronu olmak (K2) gibi meslekler olarak ifade edilmiştir.

Tüm katılımcılar öğretmenliğin maddi açıdan iyileştirilmesi ve iş yükünün biraz daha azaltılması durumunda mesleğin daha çekici hale geleceğini belirtmiştir ancak mesleğin itibarının, maddi durumun iyileştirilmesiyle sağlanacağı konusunda aynı fikirde olmadıkları görülmüştür. Örneğin E9 “Yedi yüz bin kişi Türkiye’de!” diyerek bu kadar büyük bir sayıdaki bir grubun üyesi olmanın “herhangi biri” olmak olduğunu belirtmiştir.

“En güzel ya da ideal mesleğin ismi yoktur; severek yaptığın herhangi bir iştir” diyen E5 öğretmenliğin sevdirilmesi ve itibarının yükseltilmesi için tedbirler alınması gerektiğini belirtmiştir.

E6 “Hiçbir meslek öğretmenlikten iyi olamaz doğru ama... Ancak maddi karşılık olmadan yapılacak bir meslek de düşünemiyorum” diyerek iyileştirmenin maddi açıdan başlaması gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenlik bir meslek değil, dolu dolu yaşanan bir hayat olmalı. Bu da kesinlikle kişinin kendisinde bitiyor ve hayata bakış açısından kaynaklanıyor. Öğretmenlik seçilirken birilerini

bilgilendirmek, birilerine yön vermek ve yine birilerinin hayatını güzelleştirmek düşüncesiyle başlamalı yola. Ama şimdi, ÖSS'den belli bir puan alıp da tercih hakkı kazanan herkeştir. Bence bu sınavdan önce Öğretmen Seçme sınavı gibi bir sistem olmalı. KPSS'den önce, üniversiteye girmeden ya da... Böyle bir yola başvurulabilir. Sabrı ve hoşgörüyü ölçen bir sınav olmalı ki öğretmenlik istenilmeyen bir meslek olmaktan çıksın. Çünkü yeni nesli öğretmen yetiştirecek. Böyle bir sınavı birçoğu geçemez çünkü sevgiden değil, maddiyattan dolayı seçilen meslek...” diyen E5 yönlendirmenin çok erken yapılması gerektiğini söylemiştir. Mesleğin değil de mesleğe talip olan bireylerin ideal olması gerektiğini, mesleği yapanların kendisi saygın olmadıkça, mesleğin saygınlık kazanmayacağını söylemiştir.

E5'in bu görüşlerine yakın; “Öğrenciler liseden itibaren öğretmenlik eğitimiyle eğitilmeli. Mesela sözel, sayısal, eşit ağırlık gibi olmasa dahi haftada en az iki saat öğretmenlik dersi verilmeli. Öğrenciye eğitim havasında değil de sevdiği bir bölüm olarak vermek...” diyen K3, öğretmenlik mesleğine yönlendirme veya öğretmenlik formasyon derslerinin sadece öğretmen liselerine özel olmaması gerektiğini, buna benzer derslerin bütün liselerde verilmesi gerektiğini, hatta eğitim fakültelerinin bütün liselere eşit mesafede tutulması gerektiğini (ek puan veya katsayı ile eşitsizliğin oluşturulmaması), gerçekten isteyenlerin mesleğe yönelmesiyle kalitenin artacağını ifade etmiştir.

Öğretmenin Cinsiyeti

Katılımcılar, ilköğretim birinci kademedeki bayan öğretmenler mi yoksa erkek öğretmenler mi daha başarılı olur sorusu karşısında farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. Hem kız hem de erkek öğrencilerin cevapları üç başlık altına dağılmıştır. Bunlar; her ikisi de iyi yapar, bayanlar daha iyi yapar, erkekler daha iyi yapar şeklindedir. Bu konuda ileri sürülen fikirlerden bazıları:

“Cinsiyet öğretmenliğin kalitesini belirlemez” diyen E1'e;

“Bence her ikisi de yapabilir. Bayan ve erkek olmasından ziyade kişilik faktörü önemlidir. Kişiliği o mesleğe uygun ise sorun yoktur. Düşünün, öğretmenlik sadece erkekler yapabilir diye bir yasa olsaydı, okul çağındaki kız çocukları öğretmenliği sevip o mesleği yapamayacaktı” diyerek E2,

“ Ben bir farkın olacağını düşünmüyorum. Bu daha çok bu işi yapanın cinsiyetine değil de kişiliğine bağlıdır” diyen E8 ve “Bayan veya erkek hiç fark etmez. Çünkü bir mesleği yaparken cinsiyet ayrımına gerek yoktur” ifadesiyle E9 katılmışlardır. Cinsiyetin iyi öğretmenin belirleyicisi olmadığını ifade eden bu katılımcılar severek yapılan herkesin mesleğini iyi yapacağına inandığını belirtmiştir.

K6; “Bizde bir kanı vardır; bayan öğretmenlerden daha iyi sınıf öğretmeni, ana sınıfı öğretmeni olur diye... Anneler dikkat ederler, çocuklarını bayan öğretmenlere vermeye. Ama bir erkekten de pekala çok iyi bir sınıf öğretmeni olur. İnsan bir mesleği seviyorsa onu en iyi şekilde yapar. Bu yüzden cinsiyet ayrımından öte, kişilik özellikleri önemlidir” derken öğretmenin karakteri ve

aldığı eğitimin cinsiyeti hesaba katılmayacak kadar önemsizleştirdiğini söylemiştir. Öğretmenlerin de aynı öğrencileri gibi ayırım yapmadan aynı sınıflarda ve aynı eğitimi aldıklarını belirtmiştir.

“İlköğretimde öğretmen olarak erkek kadın fark etmez. Kendini adadıktan sonra o mesleğin gereğini de pekala yapar. Israrla birini seçmem gerekse erkek olurdu. Çünkü ilköğretim 3.sınıftan itibaren derslerime giren bayan hocaları sevmedim. Rahatsız oldum.” diyen E4 bu gerekçeyi kendinden başka birinin paylaşacağına inanmadığını, bunun nedeninin kendisinin de anlamadığını söylemiştir.

Erkek öğretmenler daha iyi yapabilir. Çünkü günümüz toplumu ataerkil bir toplum. Otoritenin erkekte olması nedeniyle çocuklar erkek öğretmene daha çok saygı gösterirler. Sınıf gerçek dünyayı biraz temsil etmeli yani.” diyen E5, kadına bilgelikten, otoriteden çok, şefkat, sevgi ve merhametin yakıştığını belirtmiştir. Öğretmenin bir lider, yerine göre bir komutan olduğunu ve bu rollerin de toplumda hep erkekte olduğunu, dolayısıyla sınıfın dünyaya açılması gerektiğini ya da dünyanın bu şekilde sınıfa getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

K1, E5’in kadınların başarılı öğretmen olamayacağına gösterdiği sebeplerin aynısıyla, kadınların daha başarılı ilköğretim öğretmenleri olacağını savunmuştur.

“Bence ilköğretim birinci kademedeki bayan öğretmenler daha uygun. Çünkü bayanlar daha duygusal olur, annelik yönleri baskın olur. Erkekler her şeye tahammül edemezler” ifadesiyle, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin baba otoritesiyle değil anne şefkatiyle himaye edilmesi gerektiğini söylemiştir.

Sabır, şefkat ve çocuk sevgisini kadında daha çok bulduklarından kadınların daha iyi ilköğretim birinci kademe öğretmeni olabileceğine inanlar E7, K2,K3, K4 olmak üzere bir erkek ve üç kız öğrencidir. Bunlardan K3; *“İlköğretimdeki öğrencilerin yaşlarının küçük olması dolayısıyla daha çok bayan öğretmenlere ihtiyaç vardır.”*

...

“Başarı için onun dilinden, onun halinden anlayan biri gerek. Ayrıca eğitim ailede başlar. Ailede çocuğun yetiştirilmesiyle genelde anne, yoksa ablalar ilgilenir. Çocuk aileden okula geçiş yaptığı süreçte bocalamasın diye ilköğretimde bayan öğretmen gerekli diyorum” diyerek ilköğretim birinci kademe bayan öğretmenin neden daha iyi ve daha başarılı olacağını diğer katılımcılardan farklı sebeplere bağlamıştır.

“Kendi ilkokul yıllarımdan ve çevremden edindiğim izlenime göre ilköğretimde erkekler daha başarılı. Bayanlar bunun üstesinden pek gelemiyor. Bu konuda daha zayıflar. Daha duygusallar herhalde” diyen K5, erkeklerin daha iyi ilköğretim öğretmeni olacağını savunan tek kız öğrenci olmuştur.

Görüldüğü gibi, her iki cinsiyetten üç seçeneğe de katılım olmuş, başarılı veya iyi öğretmen olarak nitelenmek için cinsiyet konusunda fikir birliği olmadığı görülmüştür.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sınıf öğretmenliği aday adayı katılımcıların öğretmenlik mesleğini algılamaları ve tanımlamaları gerek literatürdeki ve gerekse halı hazırda görevde bulunan eski ve yeni öğretmenlerin (Semerci vd, 2009; Öncül, 200:866) tanımlamalarıyla benzerlik göstermektedir. Katılımcılar öğretmenliği, kendine has eğitimiyle edinilen, ehliyet gerektiren, deneyimlerini işe koşarak öğrencilerin öğrenmelerine kılavuzluk eden, yeni neslin yetiştirilmesine rehberlik eden, fedakarlık gerektiren, severek yapılması gereken bir meslek olarak tanımlamaktadır. Katılımcılar sabır, tecrübe ve sevginin öğretmenlik kalitesini arttırdığı konusunda ortak kaniya sahiptir. Katılımcıların çoğu, mesleğin terminolojisiyle konuşmuyor olsalar dahi, gerek ailelerindeki öğretmenlerden ve gerekse sürekli öğretmenlerle birlikte olmalarından mesleği yakından tanımaktadırlar. Katılımcıların yarıya yakını ilköğretim öğretmenini, anne, baba, ağabey, abla gibi birinci derece akraba; eğitime ebeveynin bıraktığı yerden devam etmesi ve ebeveynin eksiklerini tamamlaması gereken aile bireyleri olarak görmektedir. İki katılımcı öğretmeni, her şeyiyle örnek birey olarak görmektedir.

Katılımcılardan sadece iki kişi (K4 ve K5) severek ve isteyerek bu mesleğe aday olduğunu belirtmiş diğerleri öğretmenlik mesleğini Öğrenci Seçme Sınavı, iş bulma kolaylığı, çevrenin ve dersane rehberlik servisinin yönlendirmesi, rahatlığı, ailenin yönlendirmesi, tatillerinin bolluğu, üniversiteye hazırlanacak maddi imkân ve zamanının kısıtlı olması, mesleğin manevi değeri, itibarı ve cinsiyetine en uygun meslek olması sebeplerinden seçtiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlik mesleğini ideal meslek olarak gören yine K4 ve K5 dışındaki katılımcılar hukuk, tıp, eczacılık gibi meslekleri toplumsal itibarı ve maddi getirisinden, sanatta ilgili meslekleri ise ruhi tatminden dolayı ideal meslek olarak görmektedirler. Öğretmenliğin ideal meslek olması için öncelikle maddi imkânlarının geliştirilmesi, eğitimin (gezi, uygulamalı araştırma gibi) çeşitli aktivitelerle zenginleştirilmesi, tüm orta öğretim kurumlarına eşit mesafede tutularak zorla seçtirilmekten çıkarılması gerektiğine inanılmaktadır.

Öğretmenin cinsiyetinin mesleği iyi ya da kötü yapacağının ipucu olmadığı görülmüştür. Katılımcılar çoğunlukla, her iki cinsiyetin de mesleği iyi yapacağına “ancak seçecek olsak...” diyerek fikir belirtmiş ancak her hem seçen, hem de seçilenler açısından ortak bir fikir ortaya çıkmamıştır.

Öğretmen aday adaylarının öğretmenlik mesleğini algılayışları ortaya koyulurken şu üç konuda sorun olduğu tespit edilmiştir;

1.Zeka, bilgi ve istek tek başına iyi bir öğretmen yapmaz (Alexander, 2008). İyi bir öğretmen yetiştirmek için bu üç özelliğin aynı anda bir kişide olması gerekir. Görüşmelerde, verilen bilgiler ve edinilen intibalara göre tüm adaylarda öğretmenlik mesleğine karşı istekliliğin olduğunu söylemek

mümkün değildir.

2. Beşeri Bilimler Araştırma Konseyinin (HSRC, 2005) Güney Afrika'da yaptığı araştırmada öğretmenlerin %55'inin mesleği bırakmayı düşündüklerini ortaya çıkarmıştır. Meslekten ayrılma isteklerine sırasıyla aşağıdaki sebepleri göstermişlerdir; (a) Aylığın yetersizliği, (b) İş yükünün fazlalığı, (c) Yetersiz mesleki gelişim, (d) Mesleğin itibarı, (e) İstihdam politikasından hoşnutsuzluk, (f) Tatminsizlik. Hâlihazırdaki öğretmen adaylarının mesleği tercih nedenlerine bakıldığında, sınavın yönlendirmesi, istihdam şartlarının nispeten kolay olması, geliri, mesleki tanınırlık ve saygınlığı, yapılmasının kolay olması ve hafta sonu tatillerinin yanı sıra yaz tatili, yarıyıl tatili gibi uzun süreli boşlukların çekiciliği göze çarpmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu şartların kısa sürede değişmesi muhtemeldir. Bu şartların değişmesi durumunda istihdam sonrası öğretmenlerin meslekte kalmasının da zorlaşacağı tahmin edilebilir.

Bu öğretmenlerin öğretmenliği bırakmak için gösterdikleri sebeplerle, şimdi öğretmen aday adaylarının mesleğe talip olma sebeplerinin aynı olması manidardır. Buradan hareketle gelişen bir Türkiye'de, şartların daha iyiye doğru değişmesi durumunda, şimdilik öğretmenliğe yönlendiren sebeplerin büyük bir çoğunluğunun mesleği bırakma gereksesi olabileceği göz önünde tutulmalıdır.

3. Katılımcılara sorulan, "Hiçbir kısıtlama, engelleme, ön şart olmasaydı, hangi alanda eğitim almak ve hangi mesleği yapmak isterdiniz?" sorusuna verilen cevaplardan sadece iki katılımcının cevabı "öğretmenlik" olmuştur. Buradan, Milli Eğitim Temel Kanununun 5. ve 6. Maddelerinin hükme bağladığı "bireyin istek ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçlarına göre yetiştirilmesi ve fertlerin, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltılarak yetiştirilmesi" hükümlerinin özellikle ilgi ve istek açısından yerine getirildiğini söylemek mümkün görünmemektedir. Şimdiki ekonomik ve sosyal şartlar altında, toplumda her mesleğin istihdam şartlarının öğretmenliğin istihdamı derecesine getirilmediği sürece bu problemin çözülmesi mümkün değildir.

Öğretmen adayı katılımcıların öğretmenlik mesleğini çevresinden gördükleriyle kurguladıklarını kabul etmek durumundayız. Bu kurgulamadan öğretmenliğin yüksek profilli, dikey sosyal harekete imkân tanıyan, saygı gören, maddi getirisi yüksek bir meslek olmadığı sonucuna varılabilir. Öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin aslında başka mesleklere istek ve eğilimleri olduğu, başta sınav sistemi olmak üzere çeşitli zorlayıcı faktörlerin etkisi altında olduğu da ifadelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Öğretmenliğin şimdilik bu zoraki yapılan bir meslek görünümünden kurtarılıp idealdeki meslek haline getirilmesi çeşitli düzenlemeleri gerektirmektedir. Bu düzenlemelerin başında öğretmenlerin ekonomik durumlarının, istihdam şartlarının ve çalışma saatlerinin iyileştirilmesi gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Alexander, P. A. (tarih yok). Charting the course for the teaching profession: The energizing and sustaining role of motivational forces.
- Alexander, P. A. (2008). Charting the course for the teaching profession: The energizing and sustaining role of motivational forces. *Learning and Instruction* , 18, 483-491.
- Anliak, S., & Beyaztürk, D. Ş. (2008). Career Perspectives of Male Students in Early Childhood Education. *Educational Studies*, 34 (4), 309-317. 1 Kasım, 2009 Tarihinde <http://dx.doi.org/10.1080/03055690802034518> adresinden alındı.
- Arnon, S., & Nirit, R. (2007). Who is the Ideal Teacher? Am I? Similarity and Difference in Perception of Students of Education Regarding the Qualities of a Good Teacher and of Their Own Qualities as Teachers. *Teachers and Teaching*, 15 (5), 441-464. 20 Ekim, 2009 tarihinde <http://dx.doi.org/10.1080/13540600701561653> adresinden alındı.
- Brindley, Y. M., Pedder, S., & Hagger, H. (2004). Starting Points: Student Teachers' Reasons For Becoming Teachers And Their Perceptions Of What This Will Mean. *European Journal of Teacher Education* , 27 (3), 245-264.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Method in Education* (6 b.). New York: Routledge.
- Ekiz, D. (2006). Sınıf Öğretmenliği Mesleğine Yönelen Adayların Profilleri ve Geleceğe Yönelik Beklentilerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (1) 131-147
1 Haziran 2010 tarihinde <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi1/131-147.pdf> adresinden alındı.
- Erkan, S., Tugrul, B., Üstün, E., Akman, B., Şendoğdu, M., Kargı, E., et al. (2002). Okulöncesi Öğretmenliği Öğrencilerine Ait Türkiye Profil Araştırması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 23, 108-116.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative Analysis: Practice and Innovation*. Nest, Australia: Allen & Unwin.
- Fajet, W., Bello, M., Lefwich, S. A., Mesler, J., & Shaver, A. N. (2005). Preservice Teachers' Perceptions in Beginning Education Classes. *Teaching and Teacher Education* , 717-727.
- HSRC. (tarih yok). *Study of demand and supply of educators*. 20 Ekim, 2009 tarihinde [hsrb.ac.za: http://www.hsrb.ac.za/media/2005/3/20050332.html](http://www.hsrb.ac.za/media/2005/3/20050332.html) adresinden alındı
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> 20 Kasım 2009 tarihinde ziyaret edildi.
- Marvasti, A. B. (2004). *Qualitative Research in Sociology*. London: SAGE.
- Öncül, R. (2000), *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 866
- Saban, A. (2003). A Turkish Profile of Prospective Elementary School Teachers and Their Views of Teaching. *Teaching and Teacher Education* , 19, 829-846.
- Saban, A., Kocbeker, B. N., & Saban, A. (2007). Prospective Teachers' Conceptions Of Teaching And Learning Revealed Through Metaphor Analysis. *Learning and Instruction* , 17, 123-139.
- Semerci, N., Demiralp, D., Sevda, K., & Kerimgil, S. (2009). Geçmişte (1942) ve Günümüzde (2003) Göreve Başlamış Sınıf Öğretmenlerine Göre Öğretmenlik. *C.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi* , 33 (1), 37-60. 17 Kasım, 2009 Tarihinde <http://dergi.cumhuriyet.edu.tr/ojs/index.php/sosyalbilimler/article/viewFile/140/144> adresinden alındı.
- Sherman, I., Robert, R., & Webb, R. B. (2005). *Qualitative Research in Education: Focus and Methods* (5 b.). New York: Routledge.

- Webb, R., Vulliamy, G., Seppo, H., Anneli, S., Kimonen, E., & Nevalainen, R. (2004). Rewards and Teacher retention: a Comparative Study of Primary Teaching in England and Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48 (2), 169-188. 17 Kasım, 2009 Tarihinde <http://dx.doi.org/10.1080/0031383042000198530> adresinden alındı.
- Williams, J., & Forgasz, H. (2009). The Motivations of Career Change Students in Teacher Education. *Asia Pacific Journal of Teacher Education*, 37 (1), 95-108. 20Ekim,2009 tarihinde <http://dx.doi.org/10.1080/13598660802607673> adresinden alındı.
- Y.Ö.K. (2007). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007)* . Ankara: Meteksan A.Ş.

www.esosder.org